

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14368242>

KLASSIK TENGSIZLIKLARNING EKSTREMIAL MASALALARNI YECHISHGA TADBIQLARI

Mirzayev Azizbek Nuraliyevich

Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti, Aniq fanlar kafedrası magistranti

mirzayev.aziznuraliyevich@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada ekstremial masalalarni klassik tengsizliklar orqali yechish usullari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar. Klassik tengsizlik, geometriya, masala, uchburchak, tengsizlik.

Аннотация. В статье показаны методы решения экстремальных задач через классические неравенства.

Ключевые слова. Классическое неравенство, геометрия, задача, треугольник, неравенство.

Annotation. The article outlines methods for solving extreme problems through classical inequalities.

Keywords. Classical inequality, geometry, matter, triangle, inequality.

1-masala. Kub formasidagi metall dan stanokda imkoniyati boricha eng katta shar hosil qilingan nima og'ir: sharmi yoki metal chiqindimi?

Yechish: ma'lumki kubning qirrası a bo'lgani uchun hajmi

$$V = a^3$$

bo'ladi. Bu kubga ichki chizilgan sharning radiusi $\frac{a}{2}$ bo'lgani uchun sharning hajmi

$$V = \frac{1}{6}\pi a^3 \text{ bo'ladi.}$$

Endi shar hajmi bilan kub hajmini taqqoslaymiz. $\pi > 3$ bo'lgani uchun $\frac{\pi}{6} > \frac{1}{2}$ bo'ladi.

Shuning uchun

$$\frac{\pi}{6}a^3 > \frac{1}{2}a^3.$$

Demak, shar hajmi kub hajmining yarmidan katta. Shuning uchun shar metal chiqindidan og'irroq bo'ladi.

2 – masala. Kvadrat va romb teng perimetrlarga ega. Qaysi birining yuzi katta.

Yechish. Kvadrat va rombnig perimetrlari tengligidan ularning tomonlari tengligi kelib chiqadi. Agar kvadrat tomonini a deb belgilasak uning yuzi a^2 bo'ladi.

Endi romb yuzini hisoblash uchun uning tomonlaridan birini asos va unga tushirilgan baladlikni h deb olsak romb yuzi ah bo'ladi. Lekin $h < a$, chunki h baladlik gepotenuzasi a bo'lgan to'g'ri burchakli uchburchakning katetididir. $h < a$ bo'lgani uchun $ah < a^2$, demak romb yuzi kvadrat yuzidan kichik bo'ladi.

3-masala. Musbat a , b , va c sonlari uchun $\frac{b+c}{a} + \frac{c+a}{b} + \frac{a+b}{c} \geq 6$ tengsizlikni isbotlang.

Yechish. Tengsizlikning chap qismida shakl almashtirish bajarib, uni quyidagi ko'rinishda yozamiz:

$$\left(\frac{a}{b} + \frac{b}{a}\right) + \left(\frac{a}{c} + \frac{c}{a}\right) + \left(\frac{b}{c} + \frac{c}{b}\right) \geq 6 \quad (1)$$

Ikkita musbat son uchun o'rta arifmetik va o'rta geometrik qiymatlar orasidagi Koshi tengsizligidan foydalanamiz:

$$\frac{a}{b} + \frac{b}{a} \geq 2 \sqrt{\frac{a}{b} \cdot \frac{b}{a}} = 2, \quad \frac{a}{c} + \frac{c}{a} \geq 2, \quad \frac{b}{c} + \frac{c}{b} \geq 2$$

Bu tengsizliklarni hadma-had qo'shib, (1) tengsizlikni hosil qilamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Sh. Ismailov, A. Qo‘chqorov, B. Abdurahmonov. Tengsizliklar-I. Isbotlashning klassik usullari / Toshkent, 2008 y.
2. Ayupov Sh., Rihsiyev B., Quchqorov O. «Matematika olimpiadalar masalalari» 1,2 qismlar. T.: Fan, 2004.
3. Рахмонкулов Ф. П. и др. Function ekstremumi and finding it using the concept of derivative //Актуальные научные исследования в современном мире. – 2020. – №. 12-2. – С. 6-9.
4. Turdiboyev S. DEVELOPING MATHEMATICAL AND LOGICAL KNOWLEDGE OF SCHOOL PUPILS //Архив Научных Публикаций JSPI. – 2020.